

קידוש ה' וקדושת ישראל – עיון ברמב"ם

השאלה שנעסוק בה בשיעור היא מהו מהותה ותכליתה של מצוות קידוש ה' לדעת הרמב"ם. בלימוד דברי הרמב"ם, שימו לב למבנה ההלכות ולמיקומם בהקשר הרחב של הפרקים שלפניהם ואחריהם.

1. ויקרא כב לא-לג
2. יחזקאל לו, טז-לב
3. ספר המצוות עשה ט; ל"ט סג
4. הלכות יסודי התורה פרק ה
5. הלכות דעות פרק ה הלכה יג
6. הלכות שבת פרק ב הלכה ג
7. הלכות מלכים ומלחמותיהם פרק ז הלכה טו
8. רמב"ן שמות כט מה-מו
9. מקבץ מדרשים המובאים כאן בהקשר לדברים לג כו-כט

דברים פרק לג, כו-כט

(כו) אֵין כָּאֵל יִשְׂרָאֵל רֹכֵב שָׁמַיִם בְּעֶזְרָךְ וּבְגֹאֲוֹתָי שְׁחָקִים: (כז) מְעַנֶּה אֱ-לֹהֵי קֹדֶם וּמִתַּחַת זְרַעַת עוֹלָם וְיִגְרֹשׁ מִפְּנֵיךְ אוֹיֵב וַיֹּאמֶר הַשָּׁמַד: (כח) וַיִּשְׁכַּח יִשְׂרָאֵל בְּטַח בְּדָד עַיִן יַעֲקֹב אֶל אֶרֶץ דָּגָן וְתִירוֹשׁ אֶף שְׁמִי וַיֵּעַרְפוּ טַל: (כט) אֲשֶׁרִיךְ יִשְׂרָאֵל מִי כְמוֹךָ עִם נוֹשָׁע בְּהַ' מִגֵּן עֶזְרָךְ וְאֲשֶׁר חָרַב גְּאוֹתְךָ וַיִּכְחָשׁוּ אֵיבֶיךָ לָךְ וְאַתָּה עַל בְּמוֹתֵימוֹ תִּדְרָךְ:

ספרי דברים פרשת וזאת הברכה פסקא שנה

אין כאל ישורון, ישראל אומרים אין כאל, ורוח הקודש אומרת אל ישורון, ישראל אומרים (שמות טו יא) מי כמוכה באלים ה', ורוח הקודש אומרת (דברים לג כט) אשריך ישראל מי כמוך. ישראל אומרים (שם ו ד) שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד, ורוח הקודש אומרת (דהי"א יז כא) ומי כעמך ישראל גוי אחד. ישראל אומרים (שה"ש ב ג) כתפוח בעצי היער, ורוח הקודש אומרת (שם ב ב) כשושנה בין החוחים. ישראל אומרים (שמות טו ב) זה אלי ואנוהו, ורוח הקודש אומרת (ישעיה מג כא) עם זו יצאתי לי. ישראל אומרים (תהלים פט יח) כי תפארת עוזמו אתה, ורוח הקודש אומרת (ישעיה מט ג) ישראל אשר בך אתפאר.

פסיקתא זוטרתא (לקח טוב) דברים פרשת וזאת הברכה דף סז עמוד א

אשריך ישראל מי כמוך. ישראל אמרו (שמות טו) מי כמוכה באלים ה' מי כמוכה נאדר בקדש, ורוח הקדש אומרת אשריך ישראל מי כמוך. וכה"א (תהלים כ) מה רב טובך אשר צפנת ליראיך, לכך נאמר אשריך ישראל, אין אומה שוה לך. עם נושע בה', עם שאין ישועתו אלא בהקב"ה. וכה"א (הושע א) והושעתים בה' אלהיהם. מגן עזרך, כענין (תהלים יח) מגני וקרן ישעי. ואשר חרב גאותך, של הקדוש ברוך הוא גאותך הוא, שאין אתה נלחם כנגד האומות כי אם הקדוש ברוך הוא נלחם לך, כענין (שמות יד) ה' ילחם לכם. ואומר (תהלים כב) כי לה' המלוכה ומושל בגוים.

בראשית רבה (תיאודור-אלבק) פרשת ויצא פרשה ח

ר' חייא רבא ור' ינאי, חד אמר עולים ויורדים בסולם, וחרנה אמר עולים ויורדים ביעקב. מאן דאמר עולים ויורדים בסולם ניחה, מן דאמר עולים ויורדים ביעקב מעלים בו מורידים בו אופזים בו קופזים בו סונטים בו שני ישראל אשר בך אתפאר (ישעיה מט ג), את הוא שאיקונין שלך חקוקה למעלן, עולים ורואין איקונין שלו יורדין ורואים אתו ישן, למלך שהיה יושב ודן בפרור עולים לבסילקי ומוציאין אותו ישן יורדים בפרור ומוציאים אותו יושב ודן, למעלן כל מי שהוא אומר זכותו עולה חובתו יורד, למטה כל מי שאומר זכותו יורד חובתו עולה.

ויקרא רבה (מרגליות) פרשת ויקרא פרשה ב

אמר ר' שמעון בן יוחי, למלך שהיה לו בן יחידי, בכל יום ויום היה מצוה את בן ביתו ואמר לו אכל ברי, שתה ברי, אזל לבית ספרא, אתא מבית ספרא. כך בכל יום ויום היה הקדוש ברוך הוא מצוה את משה ואמ' לו צו את בני ישראל, אמר אל בני ישראל, דבר אל בני ישראל.

אמר ר' יהודה בר' סימון לאחד שיושב ועושה עטרה למלך, עבר עליו אחד ואמר לו מה אתה עושה, אמר לו אני עושה עטרה למלך. אמר לו כל שאתה יכול לקבוע בה קבע, זמרגדין קבע, אבנים טובות ומרגליות קבע, למה, שעתיד לינתן בראשו של מלך. כך אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה, כל מה שאתה יכול לשבח את ישראל שבח, לגדלן גדל, לפארן פאר, למה, שבהן אני עתיד להתפאר. הה"ד ויאמר לי עבדי אתה ישראל אשר בך אתפאר (ישעיה מט ג).

במדבר רבה (וילנא) פרשת בלק פרשה כ

לכה ארה לי - מי שהוא מארר לעצמו מארר, שכך כתיב (בראשית יב) ומקללך אאור ואומר אורריך ארוה. לכה ארה לי יעקב ולכה זועמה ישראל - אילו לאומה אחרת בקש שאקלל כגון בני אברהם ויצחק הייתי יכול, אלא יעקב - מלך שבורר לעצמו מנה ועמד אחד ואמר גנאי עליה כלום יש לו חיים? ואלו חבלתו ונחלתו וסגולתו, שנא' (דברים לב) כי חלק ה' עמו יעקב חבל נחלתו, והייתם לי סגולה. ולכה זועמה ישראל - מלך שנטל עטרה ונתנה בראשו ואמר אדם שאינה כלום יש לו חיים? ואלו כתיב בהן (ישעיה מט) ישראל אשר בך אתפאר.

מדרש תנחומא פרשת קדושים א-ב

וידבר ה' אל משה לאמר, דבר אל כל עדת בני ישראל ואמרת אליהם קדשים תהיו כי קדוש אני ה' אלהיכם (ויקרא יט א ב). זש"ה ויגבה ה' צבאות במשפט והאל הקדוש נקדש בצדקה (ישעיה ה טז), אימתי נעשה הקדוש ברוך הוא גבוה בעולמו, כשיעשה דין ומשפט באומות העולם, שנאמר נצב לריב ה' ועומד לדין עמים (שם ג יג), ואומר חזה הוית עד די כרסון רמיו (דניאל ז ט), כרסון, וכי כסאות הרבה הן, והכתיב ואראה את ה' יושב על כסא (ישעיה ו א), מהו כרסון... אלו כסאות של אומות העולם שעתיד הקדוש ברוך הוא להפכן, שנאמר והפכתי כסא ממלכות והשמדתי חוזק ממלכות הגוים (חגי ב כב)... וכתוב סוס ורוכבו רמה בים (שמות טו א). ורבנן אמרין מהו כרסון, לעתיד לבא הקדוש ברוך הוא יושב, והמלאכים נותנים כסאות לגדולי ישראל והם יושבים, והקב"ה יושב כאב ב"ד עמהם, ודנין לאומות העולם, שנאמר ה' במשפט יבא עם זקני עמו ושריו (ישעיה ג יד), על זקני עמו אין כתיב כאן, אלא עם זקני, מלמד שהקב"ה יושב עם הזקנים ושרי ישראל ודן לאומות העולם, ומי הן אלו כסאות בית דוד וזקני ישראל, שנאמר כי שם ישבו כסאות למשפט כסאות לבית דוד (תהלים קכב ה)... ומיד הוא עושה בהם את הדין, באותה שעה הקדוש ברוך הוא נעשה גבוה בעולמו, שנאמר ויגבה ה' צבאות במשפט (ישעיה ה טז).

מהו והאל הקדוש נקדש בצדקה, שהוא מתקדש בעולמו בצדקה שהוא מלמד על ישראל, שנאמר אני מדבר בצדקה (שם סג א). אמר הקדוש ברוך הוא לישראל אני מתקדש בך, שנאמר: כי בראותו ילדיו מעשיו ידי בקרבו יקדישו שמי והקדישו את קדוש יעקב וגו' (שם כט כג), וכן הוא אומר: ישראל אשר בך אתפאר (שם מט ג). ואתם מתקדשים בי, ואני מתקדש בכם, שנאמר [והתקדשתם] והייתם קדושים כי קדוש אני (ויקרא יא מד).

ד"א קדושים תהיו. א"ל הקדוש ברוך הוא לישראל, עד שלא בראתי את עולמי היו מלאכי השרת מקלסין אותי בכם, ומקדשין אותי בכם, ואומרים ברוך ה' אלהי ישראל מן העולם ועד העולם (דה"א טז לו), כיון שנברא אדם הראשון, אמרו המלאכים רבונו של עולם זה הוא שאנו מקלסין אותך בשמו, אמר להם [לאו] גנב הוא זה, שנאמר ותאכל מן העץ אשר צויתוך וגו' (בראשית ג יז), בא נח אמרו לו זה הוא, אמר להם לאו זה שיכור הוא, שנאמר וישת מן היין וישכר וגו' (שם ט כא), בא אברהם אמרו לו זה הוא, אמר להם זה גר הוא, בא יצחק אמרו לו זה הוא, אמר להם זה אוהב את שונאי, שנאמר ויאהב יצחק את עשו (שם כה כח), כיון שבא יעקב אמרו לו זה הוא, אמר להן הן, וכן הוא אומר לא יקרא שמך עוד יעקב וגו' (שם לה י) ונקראו כל ישראל בשמו, באותה שעה קידש הקדוש ברוך הוא אותן על שמו, שנאמר ישראל אשר בך אתפאר (ישעיה מט ג), א"ל הקדוש ברוך הוא הואיל ולשמי נתקדשתם, עד שלא בראתי את עולמי היו קדושים כשם שאני קדוש, שנאמר קדושים תהיו כי קדוש אני ה' אלהיכם. למה הדבר דומה למלך שקידש אשה אמר לה הואיל ונתקדשת לשמי, אני מלך ואת מלכה, כשם שהוא כבודי כך הוא כבודך, למה שאת אשתי, כך אמר הקדוש ברוך הוא למשה לך קדש את ישראל, שנאמר לך אל העם וקדשתם היום ומחר (שמות יט י), קידשם [בא] הקדוש ברוך הוא ואמר להם ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש (שמות יט ו), למה כי קדוש אני, ואף אתם תהיו קדושים כשם שקידשתם אותי, שנאמר דבר אל כל עדת בני ישראל ואמרת אליהם קדושים תהיו וגו'.